

Status strategi for urbant landbruk

Dyrk fellesskap!

Høsten 2023 vedtok bystyret «Dyrk fellesskap – strategi for urbant landbruk i Kristiansand kommune». Den bygger på den nasjonale strategien «Dyrk byer og tettsteder – nasjonal strategi for urbant landbruk» som ble lansert i 2021 av daværende mat- og landbruksminister Bollestad.

Urbant landbruk handler om dyrking i urbane strøk, med vektlegging av de mange positive gevinstene det kan gi, både for samfunn og enkeltmennesker.

«Dyrk fellesskap» peker på behov og muligheter knytta til urbant landbruk i kommunen vår. Innbyggerne løftes fram som både aktører og målgruppe og hvordan vi kan positive effekter innen de tre til dels overlappende målområdene:

- kunnskap og kompetanse
- verdiskaping og matproduksjon
- trivsel og folkehelse

Strategien har en handlingsdel med seks hovedtema:

1. Organisering
2. Skolehage
3. Senter for matressurser og urbant landbruk
4. Andelslandbruk og parselldyrking
5. Kommunens drift og egne anlegg
6. Markedshage

Her er status for oppfølging av strategien og realisering av handlingsplanen.

1. Organisering

Bybonden Kristiansand er etablert som et arbeidsområde hos Parkvesenet. Det er ansatt en rådgiver i 80 % stilling med særlig ansvar for gjennomføring av strategien. I tillegg involveres ansatte i Parkvesenet og i andre enheter ved behov. På den måten er vi flere som utgjør et Bybonde-team.

Nettstedet www.bybondenkristiansand.no er en viktig kanal for dialog med målgruppene. Gjennom vårt faglige arbeid og konkrete aktiviteter skapes innhold til nettstedet og til Bybonden Kristiansand-profilen på Instagram, Parkvesenets Facebook-profil og kommunens øvrige SOME-kanaler. I 2025 har Bybonden vært en gang på NRK Sørlandets radiosending og hatt to innlegg i avisen Fædrelandsvennen.

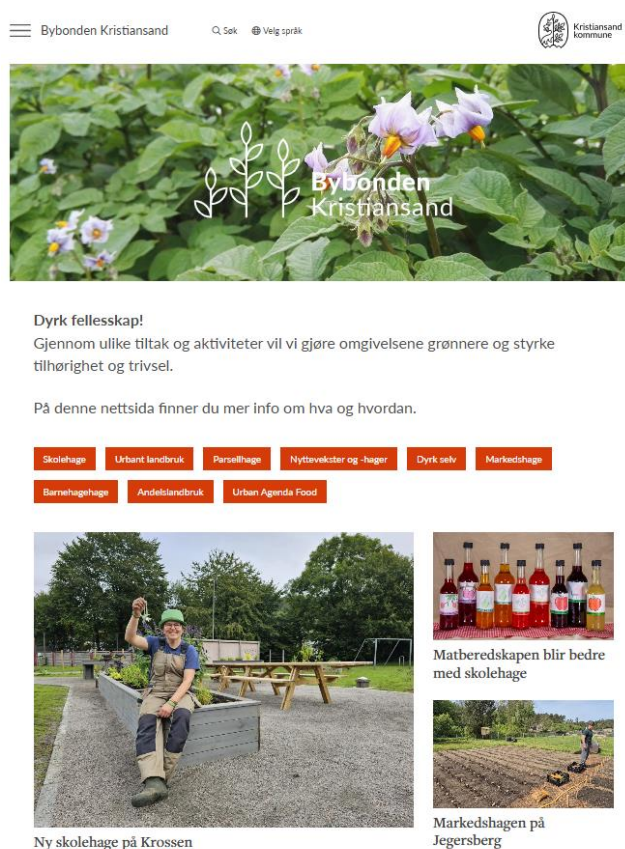
For godt samarbeid på tvers i organisasjonen har vi organisert tverrfaglig gruppe for urbant landbruk. Denne møtes to ganger i året. Ellers bruker vi Bybondens team på Teams som kommunikasjonsplattform både for gruppa ellers samarbeid internt. Her har vi kanaler, samtaler og deling av ressurser på tvers av avdelinger og fag.

Kristiansand kommune er en pådriver i det nasjonale nettverket for urbant landbruk. I 2023 var vi vertskap for den årlige samlinga i nettverket.

Det eneste tiltaket vi ikke har realisert under hovedtema organisering, er et søkbart fond for urbant landbruk. En mer langsiktig økonomisk ramme for satsingsområdet er nødvendig dersom et slik tiltak skal etableres.

2. Skolehage

I samarbeid med Oppvekst har vi samlet kunnskap om status og behov for skolehager og barnehagehager i Kristiansand kommune, blant annet gjennom en spørreundersøkelse sendt til alle enheter. Ut fra den forstår vi at veldig mange har dyrkingsaktiviteter som en del av sitt pedagogiske opplegg, selv om de ikke har en egen hage. Det dyrkes for eksempel innendørs, i samarbeid

Figur 1 Bybondens nettside.

med lokale bønder og andelslandbruk. Hva vi definerer som «skolehage» er derfor noe bredt. Selv om ikke alle har en dedikert hage kan vi si at flertall av skolene og barnehagene i Kristiansand driver med dyrkingsaktiviteter sammen med elevene/barna. Og at interessen for dette er økende.

Bybonden inviterer til halvårlige inspirasjonssamlinger for skole og for barnehage. Høsten 2025 fikk barnehagefolket oppleve Geitmyras nye kjøkkenhage på Odderøya mens skolefolket hadde en like inspirerende samling på Flekkerøy skole. En viktig funksjon til slike samlinger er at folk som jobber med det samme møter hverandre, utveksler erfaringer og skaper nettverk.

Skoler og barnehager har meldt inn at innkjøpssystemet gjør det krevende å anskaffe utstyr til dyrkingsaktiviteter. Vi har derfor oppretta «[Bybondens butikk](#)», der kommunens skoler og barnehager kan bestille frø, jord, gjødsel og enkelte andre driftsmidler.

I kartleggingsarbeidet spilte

Krossen skole inn ønske om bistand for å anlegge en skolehage tilpasset både nærskolen og kompetanseavdelinga der. I samarbeid med elever, lærere og skoleledelser utvikla Parkvesenet en plan for hagen. Vi engasjerte Ingeniørvesenet for teknisk realisering mens Parkvesenet

sammen med skolen stod for beplantning. Høsten 2025 kunne vi overlevere anlegget til skolen.

Første gang [ideen om skolehager ble lansert i Kristiansand var i 1916](#). Da herjet 1. verdenskrig i Europa og matberedskap var et sterkt argument for at elevene skulle delta i praktisk dyrking av matvekster. Siden har det vært skolehager flere steder, med varierende interesse og oppmerksomhet om arbeidet.

Figur 2 Fylling av jord i plantekasser på Krossen. Kassene er opphøyde for at rullestolbrukere lettere skal komme inntil og delta på aktiviteter i skolehagen.

Av hensyn til lokale grunnforhold og særlige behov hos elevene, har vi brukt betydelig med ressurser på grunnarbeid- og struktur i [skolehagen på Krossen](#). Andre skoler stiller gjerne med et annet utgangspunkt og kan etablere skolehagene mer på egne ressurser og innsats fra foreldre og nærmiljø. Et flott eksempel fra i år er Haveflekken på Flekkerøy skole.

Et arbeid som framover vil kreve en del ressurser på tvers av kommunens organisasjon er etablering av skolehage på Tordenskjoldsgate skole. Denne sees i sammenheng med Områdesatsingen for Kvadraturen nordøst og Eg 2027.

Geitmyra matkultursenter for barn avd. Kristiansand har de to siste årene hatt tilbudet [«Ta en potet»](#) som rettet mot barnehager. Per nå er det 18 barnehager som har vært eller er kobla på, og arbeidet er godt koordinert med Bybonden Kristiansand sine øvrige aktiviteter.

Med Økologisk Norge som hovedarrangør, var Kristiansand kommune medarrangør for den nasjonale skolehagekonferansen 24. oktober 2025. Vi hadde også et av hovedinnleggene, med tema skolehage og matberedskap.

Sammen med Mosby oppvekstsenter og avdeling for Klima og miljø har Bybonden etablert prosjektet «Det selvforsynte skolekjøkken».

[Matberedskap med skolehage.](#)

Innlegg i Fædrelandsvennen 31. oktober 2025.

Hensikten er å utvikle kunnskap og praktiske undervisningsopplegg som kobler undervisninga i mat og helse til skolehage og andre lokale matressurser. Vi skal også kartlegge hvordan klimagassregnskapet blir påvirket av at skolekjøkkenet blir mer selvforsynt. Prosjektet har fått kr 600 000 i tilskudd fra Miljødirektoratets Klimasatsordning.

For mer kunnskap og informasjon om skolehager og barnehagehager vises det til nettsida bybondenkristiansand.no og de tematiske undersidene for [skolehage](#) og [barnehagehage](#).

3. Senter for matressurser og urbant landbruk

I gjennomføringen av dette tiltaket har vi hatt tett dialog med Agder fylkeskommune og spesielt med deres matsatsing Fôra – matregion Agder. Det er utarbeidet flere skisser, som har vært grunnlag for dialog med ulike finansieringskilder og samarbeidspartnere.

Med bakgrunn i økonomisk situasjon for kommunen og forhold hos samarbeidspartnere har vi vurdert det som stadig mer uaktuelt å arbeide for realisering av et slikt senter.

Samtidig ser vi at tematikk og overordna hensikt, nemlig å sikre og utvikle kunnskap, kompetanse og kapasitet på temaene matressurser og urbant landbruk, ikke blir mindre aktuelt. Vi har derfor høy bevissthet på matressurser og utviklingspotensial for urbant landbruk, og har prioritert konkrete aktiviteter og prosjekt framfor arbeidet med et fysisk senter. Det har resultert i:

- Kristiansand kommune deltar i partnerskapet [Urban Agenda Food](#). Her får vi kunnskap og erfaringer fra andre europeiske byer om hvordan de arbeider med endring av mattsystemet for å kunne sikre sine innbyggere god tilgang til sunn og miljøvennlig mat.
- Prosjektet «Det selvforsynte skolekjøkken», som er omtalt tidligere i rapporten.
- Kristiansand kommune er tett kobla på «Fôra – matregion Agder» som driftes av Agder fylkeskommune.
- Sammen med Agder fylkeskommune løftet vi matberedskap som tema på Arendalsuka 2025. Bybonden Kristiansand var ordstyrer for arrangementet «Alltid mett - men er vi beredt?»
- Et tverrfaglig «Mat-team» er oppretta internt i kommunen med deltakere fra flere avdelinger. Dette for bedre koordinering og utvikling av egne tiltak for kommunens engasjement innen matfeltet.
- Prosjektbeskrivelsen «Lokalmatbyen Kristiansand».
- God kontakt med flere forskningsmiljø, blant annet NORCE, UiA, NIBIO og Telemarksforskning.

4. Andelslandbruk og parselldyrking

Parkvesenet ved bybonden har hatt aktiviteter knytta til alle handlingene som ligger i dette avsnittet av strategien. Konkret handler dette om:

- Såkurs. I 2025 økte vi fra to til tre kvelder med kurs. Over 30 påmeldte hver kveld.
- Oppfølging av spørsmål om og initiativ til etablering av parsellhager. En hage er under etablering på Sødal, på areal som kommunen eier. Leieavtale er inngått.
- Samarbeid med Kristiansand andelslandbruk, blant annet om oppal av utplantingsplanter om våren.

Figur 3 Brakking ved hjelp av plastdekke på areal hvor Sødal parsellhage er under etablering.

Vi opplever stor interesse fra innbyggerne når det gjelder kurs, veiledning og informasjon om praktisk dyrking.

5. Kommunens drift og egne anlegg

De sju tiltakene i dette avsnittet handler om nytteveksthagen på Strandpromenaden, nytteveksthager i andre deler av kommunen og økt bruk av nyttevekster i kommunens beplantning, skilting av nyttevekster og ellers tilrettelegging for at vekstene blir brukt/spist og tiltakene «Barnas bed» og «Mat i sentrum» som årlig arrangement for kommunens innbyggere.

Ansatte i Parkvesenet opplever at nytteveksthagen på Strandpromenaden er et svært populær og engasjerer både fastboende og besøkende. Igjen andre steder får vi så masse positive henvendelser og nysgjerrige spørsmål. Hagen fikk en betydelig utvidelse i 2024 og er i 2025 blitt oppdatert med en del nye skilt med QR-kode til mer informasjon.

Dette har også ringvirkninger ut i flere av kommunens anlegg. Også på kommunens gartneri dreier mer av produksjonen seg om nyttevekster.

Som i de siste seks årene, arrangerer Kristiansand kommune også i år «Mat i sentrum», med noe økonomisk støtte fra Agder fylkeskommune. Dette er koordinert med Bondens marked og eventuelt andre arrangement. Produsenter og ulike lag og virksomheter inviteres til å delta med stand og aktiviteter.

6. Markedshage

Konseptet markedshage er en intensiv produksjonsform der produsenten har hånd om både omsetning og dyrking, gjerne på mindre og bynære areal. Gjennom strategien «Dyrk fellesskap!» har Kristiansand kommune satt seg mål om å gjennomføre et oppstartsprogram for slik dyrking. Kommunen vil også øke sine innkjøp av lokalt produsert mat.

Med støtte fra regionale utviklingsmidler for landbruk samarbeider Parkvesenet og Jegersberg gård om å etablere en markedshage som et slik oppstartsprogram kan knyttes til. Statsforvalteren Agder og Norsk landbruksrådgivning er eksterne ressurser som blant annet bidrar inn i styringsgruppa på dette prosjektet.

Flere av kommunens strategier og planer har mål om å øke innkjøp av lokalt produsert mat. Ulike delene av organisasjonen kan på forskjellig måter bidra til dette, mens det er avdeling for anskaffelser som har det overordna ansvaret. Flere krav og hensyn i regelverk for offentlig innkjøp kan gjøre det ekstra krevende for lokale produsenter å lykkes som leverandør til kommunen. Samtidig er det store mulighetsrom som kan utforskes.

Figur 4 Potetsetting i markedshagen på Jegersberg.

Konklusjon

Arbeidet med urbant landbruk er kommet godt i gang og leverer i henholdt til kommunens strategi «Dyrk fellesskap». Gjennom Bybonden Kristiansand kobles ulike sektorer sammen i ulike aktiviteter og prosjekt. Det bygges stadig ny kunnskap og kompetanse både i egen organisasjon og hos våre innbyggere, noe som er jordnære og gode tiltak for å styrke lokal matberedskap. Dyrkingsaktiviteter i skoler og barnehager er vår viktigste og sterkes prioriterte arena. Med bakgrunn i ressursituasjonen velger kommunen å ikke utvikle et eget senter for matressurser og urbant landbruk, men er samtidig svært bevisst på hvordan kunnskap og kompetanse om disse temaene systematisk utvikles i egen organisasjon og i de nettverk vi er den del av.